

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ
ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ В ПЕРЕКЛАДІ**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0357-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно)
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Таран Сергій Олегович

Керівник к.ф.н., доц. Чуян С. О.

Рецензент д.ф.н., проф. Шевченко О.І.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови

Запольських С.П. _____

« ____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ТАРАНУ СЕРГІЮ ОЛЕГОВИЧУ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Засоби відтворення термінології фінансової сфери в перекладі»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Чуян Світлана Олександрівна,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

к.ф.н., доц.

затверджені наказом ЗНУ від «23» квітня 2020 року № 483 – с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 26.11.2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) аналіз лінгвістичної сутності англомовних кредитно-банківських термінів, а також у дослідження способів їх адекватного перекладу на українську мову.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) з'ясувати та описати функції терміна фінансової сфери; 2) дослідити основні способи морфологічного термінотворення; 3) детально вивчити основні способи та прийоми перекладу англійських кредитно-банківських термінів українською мовою.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Чуян С. О., доц.	09.06.2020	09.06.2020
Розділ 1	Чуян С. О., доц.	02.09.2020	02.09.2020
Розділ 2	Чуян С. О., доц.	01.10.2020	01.10.2020
Висновки	Чуян С. О., доц.	20.10.2020	20.10.2020

6. Дата видачі завдання 04.02.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	лютий – квітень 2020	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3	Написання вступу	червень 2020	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2020	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2020	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад-грудень 2020	виконано
9	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ С. О. Таран
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ С. О. Чуян
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ В. В. Погонєць
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота - 89 стор., 82 джерела, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: шляхи перекладу англійських кредитно-банківських термінів, які є особливістю будь-якого тексту економічного характеру.

Мета роботи: всебічний аналіз лінгвістичної сутності англомовних кредитно-банківських термінів, а також дослідження способів їх адекватного перекладу на українську мову.

Теоретико-методологічні засади: Теоретичною базою служать дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, присвячені проблемам перекладу - Л. С. Бархударова, В. В. Виноградова, С. Флоріна, В. Н. Комісарова, Я. І. Рецкер, В. Рогова, М. Н. Володиної, Н. Felber, P. Thomas, J. Maurais.

Отримані результати: Аналіз фактичного матеріалу дозволяє дослідникам вважати, що семантичне перетворення загальноживаних слів - це основний шлях терміноутворення. Аналіз кредитно-банківської терміносистеми підтверджує широкі резерви вторинної номінації. Розширення семантики слова чи, навпаки, звуження при його спеціалізації відповідає одній із стратегічних тенденцій мови - економії засобів мовного вираження, що в свою чергу призводить до збереження її основного лексичного ядра. Досліджуючи системні зв'язки кредитно-банківської термінології, було виділено декілька груп: загальні терміни, банківські терміни, терміни пов'язані з бухгалтерським обліком, терміни сфери податків і терміни пов'язані з біржею. Проведений аналіз основних способів утворення термінів сучасної англійської кредитно-банківської терміносистеми дає підстави для таких висновків: з точки зору

морфологічної структури англійська кредитно-банківська термінологія складається з трьох груп:

- а) група простих термінів (прості кореневі слова);
- б) група складних термінів (складні слова);
- в) група складених термінів (словосполучення);

Основними способами перекладу англійських кредитно-банківських термінів українською мовою є транскодування, калькування та описовий переклад. При перекладі англійських кредитно-банківських термінів також використовуються такі прийоми як морфологічна трансформація, синтаксична транспозиція та синтаксична трансформація. Частіше за все для досягнення точного повноцінного перекладу перекладачеві доводиться комбінувати ці прийоми.

***Ключові слова:** термін, терміносистема, перекладацькі прийоми, транс кодування, конкретизація, експлікація, цілісні перетворення.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕРМІН ЯК ОДИНИЦЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ ...	5
1.1 Проблема дефініцій терміну: перекладознавча специфіка	5
1.2 Критерії виокремлення терміну: перекладацький погляд.....	9
1.3 Спеціальний переклад як особлива галузь перекладознавства	16
1.3.1 Місце спеціального перекладу серед перекладознавчих галузей	16
1.3.2 Особливості науково-технічного стилю.	18
РОЗДІЛ 2 ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ В ПЕРЕКЛАДІ	25
2.1 Загальна характеристика термінів англійської фінансової сфери	25
2.2 Терміни, відтворені за допомогою транскрипції та транслітерації.....	27
2.3 Терміни, відтворені за допомогою калькування	31
2.4 Терміни, утворені за допомогою конкретизації	36
2.5 Терміни, утворені за допомогою експлікації.....	42
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Англійська мова давно набула статусу міжнародної мови, а нова лексика, що співвідноситься з економічними поняттями, утворює найбільшу групу інновацій останніх десятиліть в англійській мові. Тому важливою рисою сучасної лінгвістики є зацікавленість вчених різними аспектами термінологічної лексики. З погляду на те, що економіка є невід'ємною частиною як людського спілкування взагалі, так і всього суспільного життя, вивчення кредитно-банківської термінології є надзвичайно важливим.

Об'єктом дослідження було обрано близько 300 англійських кредитно-банківських термінів, які є особливістю будь-якого тексту економічного характеру.

Предметом даної роботи є вивчення структурних, семантичних та функціональних особливостей англійських кредитно-банківських термінів та способів їх перекладу українською мовою.

Проблема термінотворення в англійській мові була й залишається однією з найбільш актуальних. Особливо справедливе дане твердження для галузі економіки, оскільки за останнє десятиліття саме вона зазнала інтенсивного розвитку. Цим і зумовлена **актуальність** дослідження термінологічних одиниць кредитно-банківської терміносистеми, що становить не тільки теоретичний інтерес, але й має прямий вихід у практику перекладу оригінальної кредитно-банківської літератури та методик викладання англійської мови.

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі лінгвістичної сутності англійських кредитно-банківських термінів, а також у дослідженні способів їх адекватного перекладу на українську мову. Досягнення поставленої мети передбачало виконання таких конкретних **завдань**:

- з'ясувати та описати функції терміна фінансової сфери;
- дослідити основні способи морфологічного термінотворення;
- детально вивчити основні способи та прийоми перекладу англійських кредитно-банківських термінів українською мовою.

У ході дослідження був використаний такий фактичний **матеріал**: періодичні видання Financial Times, Focus on Britain, The Ukrainian; а також тлумачні словники.

Методи дослідження зумовлені метою та специфікою поставлених завдань. У роботі застосовано метод словникових дефініцій, компонентного аналізу, дескриптивний метод, метод суцільної вибірки та метод кількісного аналізу.

Теоретична значущість даної роботи полягає у висвітленні лінгвістичної сутності кредитно-банківського терміна, у дослідженні основних способів перекладу англійських кредитно-банківських термінів українською мовою, а також у поглибленні рівня розробки питань англійського термінознавства, зокрема, взаємодії термінологічної та загальноживаної лексики на сучасному етапі, у доповненні наукових знань про системність термінологізаційних процесів у межах конкретної терміносистеми і про вироблення критеріїв диференціації терміна і 'нетерміна'.

Практична цінність дослідження полягає у набутті навичок перекладу англійської кредитно-банківської термінології, можливості використання результатів дослідження у вивченні курсів «Порівняльна лексикологія», «Теорія та практика перекладу», при написанні курсових та дипломних досліджень.

Структура та обсяг роботи визначаються її метою та поставленими завданнями і складається із вступу, 2 розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕРМІН ЯК ОДИНИЦЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Проблема дефініцій терміну: перекладознавча специфіка

Терміни складають сутнісно-понятійне ядро лексики, яка обслуговує і оформляє будь-яку професійну сферу, в тому числі і мову науки [Табанакова 2001, с. 137; Jackendorf 1992, с. 202; Pozzi 2001, с. 278]. Оскільки загальноприйнятого визначення терміна в лінгвістичній літературі ще немає, то завдання дати таке визначення залишається актуальним. Тому у цьому підрозділі ми спробуємо дати визначення терміна, тобто, дати його «уточнюючу (робочу) дефініцію» шляхом аналізу та синтезу вже існуючих визначень, незважаючи на те, як говорить Т. Р. Кияк, термін, як і всі інші мовні універсалиї, важко піддається дефінуванню. [Дьяков, Кияк 2000].

Не можемо не погодитися з цією думкою, оскільки огляд наукових праць демонструє присутність великої кількості визначень терміна. За А. В. Суперанською, ми схильні вважати визначення логічним прийомом пояснення поняття, а дефініцію – самим результатом цього процесу [Суперанская 2012].

Всі лінгвістичні визначення терміна, які зустрічаються в літературі чітко діляться на дві групи. У першій групі говориться, що терміни – це особливі слова в лексичному складі природної мови [Гринев 1993, с. 24; Котелова 1975, с. 72; Реформатский 1960, с. 227]. Так, С. В. Гриньов стверджує, що «спеціальні лексеми вивчаються у термінознавстві з точки зору їх типології, походження, форми, змісту (значення) і функціонування, а також використання, упорядкування та створення».

У визначеннях другої групи повторюється або розвивається думка, висловлена Г. О. Винокуром в 30-і рр. ХХ ст., про те, що терміни – не особливі слова, а тільки слова в особливій функції [Винокур 2005, с. 14; Герд

1991, с. 2; Головин 1987, с. 12; Даниленко 1991, с. 22]. Тобто, не завжди термін має точні семантичні границі і виражає точно окреслене поняття. Нормативним вважається підхід Д. С. Лоте, а дескриптивним підхід В. О. Винокура [Винокур 2005, Лоте 1968]. Нам також цей підхід видається більш вірним.

Ми вважаємо за потрібне проаналізувати визначення терміна, яке надається багатьма лінгвістами. Майже всі лінгвісти визначають термін як слово чи словосполучення, також термін співвідноситься з поняттям і предметом певної професійної сфери [Арнольд 1959, с. 172; Ахманова 1957, с. 79; Даниленко 1991, с. 22; Коваленко 2001, с. 45; Мостовий 1993, с. 112; Суперанская 2012, с. 26; Felber 1982, с. 18; Leitchik 2007, с. 87].

У сучасній лінгвістиці існують наступні визначення слова «термін»: «Слово чи словосполучення, що точно позначає певне поняття, застосовуване в науці, техніці, мистецтві» [Алефіренко 2004]. Аналогічну дефініцію знаходимо в словнику лінгвістичних термінів Д. Е. Розенталя та М. А. Теленкової, в підручнику «Теория языка» М. Ф. Алефіренка та інших.

Більш чітке визначення дає Б. Н. Головін: «Слово чи підрядне словосполучення, що має спеціальне значення, виражає та формує професійне поняття та застосовується у процесі пізнання та освоєння наукових і професійно-технічних об'єктів та відносин між ними» [Головин 1987].

Більшість термінознавців зазначають, що термін являє собою елемент певної терміносистеми. Та також вчені підкреслюють, що він є невід'ємним її елементом та може існувати лише як елемент цієї терміносистеми [Дьяков 2000; Ганеев 2001]. Отже, термін є вторинним стосовно терміносистеми, яка є, відповідно, первинною. Але ця ознака не входить до більшості дефініцій терміна.

Е. Ф. Скороходько розуміє термін як слово чи усталене словосполучення, що є членом такої лексико-семантичної системи, яка репрезентує певну фахову систему понять [Скороходько 2006]. Слід

вказати, що це тлумачення, як і наведені раніше, виключає з кола термінів загальнонаукові лексичні одиниці.

Проте в цій же праці автор наводить дещо інше визначення терміна – «слово чи усталене словосполучення, яке виражає спеціальне поняття науки, техніки або іншої галузі людської діяльності, та має дефініцію, яка розкриває ті ознаки цього поняття, що є релевантними саме для цієї галузі» [Реформатский 1960].

Розглядаючи терміни як певний пласт загальнолітературної лексики, як фахову терміносистему, стикаємось із рядом труднощів у розумінні того, що таке термін. Перш за все виникає питання, чи є термін словом чи значенням слова. Дане питання з'являється у зв'язку з тим, що значна частина загальнолітературних слів включає у склад своєї смислової структури поряд із загальноновживаними значеннями значення термінологічні.

Лінгвісти, котрі досліджують термін у складі його терміносистеми, приймають слово у такому термінологічному значенні за самостійну одиницю терміносистеми. Наприклад, слово *loan* має як другорядне значення так і термінологічне значення банківської сфери кредит, позика. Саме у цьому значенні спеціальні словники містять це слово як термін.

Розмежування терміна і загальноновживаного слова у таких випадках орієнтовано на вирішення практичних цілей, якщо розглядати лексичні одиниці з точки зору їх основних і другорядних значень. Так, загальноновживані слова, будучи, як правило, багатозначними, мають у ролі своїх основних значень загальнономовні, тоді як термінологічні значення виступають у їхній структурі як другорядні.

Наприклад, загальноновживане слово *lot* може вживатися у своєму другорядному значенні у ролі банківського терміна партія цінних паперів, що є одиницею угод на фондовій біржі. Терміни ж вже своїми основними значеннями виражають відповідні спеціальні поняття і, як правило, мають загальнономовні значення у ролі значень другорядних. Прикладом може служити термін *deposit*, основне значення якого депозит, вклад є

термінологічним, тоді як другорядне значення сховище, відкладення є загальноновживаним.

Дискусійним є також питання про те, чи є термінологічність властивістю лексичних одиниць чи їх функцією. Визнання ознаки термінологічності як властивості лексичних одиниць приводить деяких дослідників до протиставлення терміна загальноновживаному слову і навіть загальнолітературному. Вважаємо, що є доцільним підтримати точку зору тих лінгвістів, котрі пов'язують термінологічність з функцією лексичних одиниць.

Але не слід сприймати вище наведені вимоги до термінів надто прямолінійно, так як ідеальних термінів, які б відповідали усім вимогам, мабуть, і не існує.

Виходячи з вищенаведених положень, ми можемо спробувати надати загальне визначення *терміну*, на яке ми будемо спиратися у нашому подальшому дослідженні. Ми вважаємо, що термін - це слово чи словосполучення, що співвідноситься з поняттям і предметом певної професійної сфери та на основі цього співвідношення входить до певної терміносистеми як її невід'ємний елемент, який має номінативно-дефінітивну функцію.

Багато дослідників, прагнучи дати визначення терміну, намагаються провести межу між терміном і не терміном, приписуючи першому ознаки або вимоги, дотримання яких привело б до створення ідеальної знаково-понятійної системи. Тому ми вважаємо доцільним надати найбільш важливі ознаки терміна, які виділяються багатьма лінгвістами, що вивчали поняття терміна та терміносистеми.

Таким чином, зміни лексичних зв'язків досліджуваних одиниць під час їх функціонування у неспеціальному контексті є не тільки показником наявності у терміна загальноновживаного значення, непов'язаного з термінологією, але і показником його неоднорідності стосовно одного і того

ж значення, у якому він виступає як термін в спеціальній сфері і як загальнозживане слово у неспеціальній.

В якості найбільш важливих ознак терміна зазвичай відзначають системність термінології, фіксований зміст, короткість терміну, його однозначність, точність терміну та його емоційно-експресивну нейтральність [Лотте 1968, с.47]. Далі ми детальніше розглянемо кожен з вище перерахованих ознак.

1.2 Критерії виокремлення терміну: перекладацький погляд

Визначивши основні дефініції терміна та основні вимоги, що висуваються до нього, перейдемо до аналізу його специфічних параметрів. Насамперед з "ясуємо його ознаки. Необхідно зазначити, що, незважаючи на розходження у визначенні терміна, більшість лінгвістів у якості його ознак визначають наступні [Лотте 1968, Новиков 2003, Ганєєв 2001].

Системність термінології базується на класифікації понять, виходячи з якої виділяються необхідні і достатні ознаки, що включаються в термін, після чого підбираються слова і їх частини (терміноелементи) для утворення терміну. З системністю терміну тісно пов'язана його мотивованість, тобто, семантична прозорість, що дозволяє скласти уявлення про зване терміном поняття [Новикова 2007, с. 28]. Системність дає можливість віддзеркалення в структурі терміну його певного місця в даній терміносистемі, зв'язку одного поняття з іншими, його віднесеності до певної логічної категорії понять.

Вимога *фіксованого змісту* (одному знаку відповідає одне поняття) означає, що термін повинен мати обмежений, чітко фіксований зміст в межах певної терміносистеми в конкретний період розвитку даної галузі знань (останнє уточнення представляється важливим, оскільки з поглибленням знання зміст поняття може розвиватися і з часом той самий термін може набути іншого значення) [Ганєєв 2001, с. 34].

Звичайні слова уточнюють своє значення, набувають різних смислових відтінків в контексті фразеологічної одиниці, у поєднанні з іншими словами. Контекстна ж рухливість значення для терміну абсолютно неприпустима [Leitchik 2007, с. 92]. Потрібно підкреслити, що тут міститься логічна вимога до терміну – постійність його значення в рамках певної терміносистеми. Це має особливе значення для перекладача, тому що термін повинен перекладатися незалежно від контексту.

Наступною вимогою є *короткість терміну*. Тут можна відзначити суперечність між прагненням до точності терміносистеми і до короткості термінів. Для сучасної епохи особливо характерне утворення термінів-словосполучень, в яких прагнуть передати більшу кількість ознак поняття, що позначаються ним.

Оптимальну довжину терміна слід визначати не за кількістю компонентів у його складі, а за здатністю певної вербальної конструкції виступати цілісним позначенням наукового поняття. Оптимальною може бути така довжина терміна, яка дає змогу достатньо точно передавати основні ознаки спеціального поняття [Новиков 2003, с. 212]. Практика ж стикається з необхідністю шукати скорочений варіант довгого незручного найменування, що відповідає закону економії мовних засобів.

Наступною проблемою для перекладача є вимога однозначності терміна, тому деякі терміни можуть перекладатися по-різному залежно від того у якій сфері вони уживаються. Наприклад, термін *Account* має наступні значення: 1. рахунок; розрахунок; 2. належний платіж; несплачена боргова вимога; 3. звіт; робити звіт; пояснювати; 4. позов з вимогою до звіту; 5. відповідати; нести відповідальність. І залежно від контексту може перекладатися по-різному.

Вимога *однозначності* є бажаною для дотримання в межах одного термінологічного поля, між різними термінологічними полями допускають термінологічну багатозначність та омонімічність.

Причини багатозначності можуть бути різними, наприклад: обмеженість кореневого словникового матеріалу порівняно з кількістю понять, які існують у науці, техніці; обслуговування одним терміном різних понять, які стосуються того самого явища; неправильне запозичення термінів з інших мов тощо [Лейчик 2007, с. 104].

У своєму термінополі термін є однозначним, тому що поле грає для терміна таку ж роль, що контекст для загальноживаної лексики. Терміни, які мають кілька словникових відповідностей, варіантів, аналогічних йому за значенням, перекладаються шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передавав би значення терміну у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з даним терміном.

Однією з основних вимог до терміна є також його *точність*, що зазвичай розуміється як чіткість та обмеженість значення [Лотте 1968, с.59]. Ця чіткість обумовлена тим, що спеціальне поняття, як правило, має точні межі, які зазвичай встановлюються за допомогою визначення – дефініції терміну.

Термін повинен також (прямо або опосередковано) відобразити ознаки, за якими можна відрізнити одне поняття від іншого. Терміни мають різний ступінь точності. Найбільш точними (або правильно орієнтованими) є мотивовані терміни, в структурі яких особливо яскраво передано зміст поняття або його відмітні ознаки [Борисова 2001, с.40].

За класифікацією, запропонованою Д. С. Лотте, щодо ступеня точності, розрізняють такі види термінів: правильно орієнтовані, нейтральні та неправильно орієнтовані. Правильно орієнтовані є терміни, буквально значення яких створює точне уявлення про саме поняття.

Такі терміни легко запам'ятовують, бо є вмотивованими, вони легко встановлюють асоціативний зв'язок з іншими термінами [Shelov 1990, с. 110]. Якщо буквально значення термінів не розпізнається, то вони є нейтральними. До неправильно орієнтованих термінів належать такі терміни,

терміоелементи яких суперечать значенню терміна і призводять до неправильного уявлення про поняття.

Останньою вимогою до терміна є його *емоційно-експресивна нейтральність*. За твердженням більшості лінгвістів, термін має нести лише основну предметно-логічну інформацію, а не передавати якусь додаткову емоційно-оцінну та чуттєво-образну інформацію [Лотте 1968, с. 75]. Навіть якщо термін утворено шляхом метафоризації, то, потрапляючи в певне термінологічне поле, він має втратити свої додаткові відтінки. Будь-яке додаткове значення терміна створює передумови до неточного його тлумачення в певному контексті [Скороходько 2006, с. 79].

Саме тому в термінах мають бути відсутні ознаки експресивного та емоційного забарвлення (урочистості, піднесення, презирства, зневаги, іронії, жарту, пестливості, фамільярності тощо).

Але цих ознак недостатньо для аналізу та виокремлення терміна. Аналізуючи слова і словосполучення, якими представлені терміни (точніше, мовний субстрат термінів), необхідно торкнутися питання про те, чи є термінами тільки іменники та словосполучення субстантивного характеру, або можна віднести до термінів прикметники, дієслова та прислівники. Як відзначає В. П. Даниленко, і прикметники, і дієслова (наприклад у шаховій термінології), і навіть прислівники (у музичній терміносфері) можуть виступати у якості термінів [Даниленко 1977, с. 8].

Перевагу іменникам та субстантивним словосполученням у сфері термінів віддається тому, що головною функцією термінів є номінативна та репрезентативна; в ролі ж назви (імені) об'єкта здебільшого і виступають іменники [Реформатский 1960, с. 170]. Далі, вибір тієї чи іншої частини мови для використання у функції терміна визначається системою понять і відповідно терміносистеми.

Таким чином, виходячи з морфолого-синтаксичної структури, існують наступні типи термінів: прості, складні, та терміни-словосполучення. Тим не менш, на думку деяких вчених, ця класифікація є неповною без аббревіатур,

що вживаються широко і самостійно, без розшифровки [Коваленко 2001, с. 259; Суперанская 2012, с.130–137].

Тому логічно, що вся термінологія за своєю будовою поділяється на: прості терміни, які складаються з одного слова; складні (багатокомпонентні) терміни, які складаються з двох та більше слів і пишуться разом або через дефіс; терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів граматичне поєднання двох або більше слів, яке служить засобом номінації спеціальних понять і має відносно сталу і адекватну дефініцію; абрєвіатури, що вживаються широко і самостійно[Гак 1971, с.27; Дьяков 2000, с. 13–14; Achinstein 1964, с. 500; Kageura 1997, с. 201]. Зупинимось детальніше на кожному з зазначених типів.

Прості терміни вираженоодним словом, здебільшого субстантивного та адвербіального характеру і розподіляються на: непохідні слова, які на сучасному етапі не мають мотивації; похідні афіксальні слова, у яких виділяються основи та словотвірні афікси, і які мотивуються через семантико-словотвірні зв'язки з іншими словами того самого кореня.

Другим структурним типом є *складні терміни*, або багатокомпонентні терміни, які утворюються через об'єднання в одну лексичну одиницю двох чи більше основ або повнозначних слів. Г. О. Винокур наголошував, що «поява термінів такої структурної будови пояснюється потребою виразити дві ідеї водному слові» [Винокур 2005, с. 127; Thomas 1992, с. 190]. Складні слова дають можливість повніше виразити нові поняття.

Стосовно *термінів-словосполучень* зауважимо, що їх характерною рисою є наявність організуючого, опорного слова, яке, як ядро, обростає додатковими, уточнюючими його визначеннями й тим самим набуває значеннєвої цілісності, точності визначення того або іншого поняття [Ковалик, с. 23; Мисик, с. 95]. Терміни-словосполучення, у свою чергу, класифікуються на терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо та зберігають своє значення; терміни-словосполучення, які складаються із технічного терміна та

загальноживаної лексики; терміни-словосполучення, в яких обидва компоненти є загальноживаною лексикою, і тільки сполучення цих слів є терміном [Коваленко 2001, с. 259; Суперанская 2012, с. 130–137].

За морфологічним типом головного слова виділяються: субстантивні словосполучення, ад'єктивні словосполучення, дієслівні словосполучення [Головин 1987, с. 72]. Отже, у субстантивних ТСС іменник виступає у ролі головного слова, у ад'єктивних ТСС прикметник або дієприкметник виступає у ролі головного слова, у дієслівних ТСС дієслово виступає у ролі головного слова.

Термінологічність ад'єктивних і дієслівних словосполучень визначається їх понятійною, спеціально-професійною співвіднесеністю [Головин 1987, с. 73]. Їх значення для термінології складається, в першу чергу, в тому, що різні частини мови відіграють велику роль у термінотворенні, визначаючи синтаксичну структуру словосполучення, його граматичну модель.

Наступним структурним типом термінів є *терміни-аббревіатури*. Цей структурний тип застосовується для досягнення необхідної короткості терміна. Аббревіатура визначається як скорочене складне слово, утворене з початкових звуків, назв початкових літер чи початкових частин слів, на основі яких твориться скорочення [Лотте 1968, с. 28]. Серед аббревіатур, які активно функціонують у термінології виявляються різнотипні утворення складноскорочених термінів.

Таким чином, ми визначили типи термінів, а саме, прості, складні терміни-словосполучення та терміни-аббревіатури і визначили вимоги, що висуваються до поняття *термін*, у зв'язку з проблемою їх перекладу, а саме необхідність фіксованого змісту терміна, тобто постійність його значення в рамках певної терміносистеми та його однозначність у цих межах.

У даній роботі схиляємось до думки, що термінологічне значення за своєю мовною природою визнається лексичним; одним із показників

останнього є співвідносність терміна із постійним референтом - спеціальним об'єктом певної галузі знань.

Наявність відмінності між екстралінгвістичною дефініцією термінологічного значення і словниковим тлумаченням загальноживаного значення слова дозволяє говорити про дві форми тлумачення значень - про звичайну і наукову дефініцію. Звичайна дефініція описує об'єкт повсякденного життя словами у загальноживаних значеннях, наукова дефініція описує спеціальний об'єкт, максимально використовуючи для цього терміни.

Проте використання відмінностей між науковими і звичайними дефініціями як критерію розмежування термінологічного і загальноживаного значень не є достатнім. Основним критерієм розмежування терміна і нетерміна має бути критерій наукового поняття. Незбіг опису значень слова, котре виступає як термін і як загальноживане слово і котре позначає один і той же об'єкт дійсності, ми вважаємо відбувається коли слово передає про об'єкт інформацію різного роду.

Необхідність у перевірці відповідності значень термінів відображуваним ними поняттям викликана специфікою терміна - на його власне мовне лексичне значення накладається понятійне значення. Лексичне і понятійне значення терміна не завжди сумісні. У ролі значення терміна виступає наукове поняття, властивості терміна визначаються специфікою його значення. Термін не може бути службовим словом чи часткою, а може бути тільки повнозначним словом чи сполученням повнозначних слів, а службові слова можуть належати до його структури лише як допоміжні елементи.

Термінам, як і загальноживаним словам, властиві усі види лексико-семантичних зв'язків. Проте термін, на відміну від загальноживаного слова, виконує не лише номінативну функцію. Він як лексична одиниця має свій особливий статус. Репрезентуючи поняття науки, термін використовується як засіб пізнання фіксації, збереження, акумуляції і трансляції наукових знань.

1.3 Спеціальний переклад як особлива галузь перекладознавства

1.3.1 Місце спеціального перекладу серед перекладознавчих галузей. Переклад є багатоаспектним феноменом діяльності людини у плані інформаційного обміну та комунікативного впливу: з одного боку, він є результатом інтеграції когнітивної, мовленнєвої, культурної, комунікативної, суспільної діяльності, з іншого, її посередником.

У процесі перекладу здійснюється перетворення тексту на одній мові в текст на іншій мові при збереженні незмінного плану змісту, тобто значення або, точніше, сукупності значень, виражених у вихідному тексті. Щоб виконати своє завдання, а саме відобразити істотні закономірності перекладу, теорія перекладу повинна перш за все встановити збіги і розбіжності в способах вираження ідентичних значень в первинний текст і в вторинний текст і на цій основі виявити найбільш типові способи подолання цих розбіжностей («перекладацькі прийоми»).

Переклад же, як було підкреслено вище, має справу не з системами мов, а з конкретними мовними творами, тобто з текстами. Тому для теорії перекладу приналежність розглянутих одиниць до певного рівня або аспекту мовної системи не має значення; зіставлення мовних одиниць у теорії перекладу проводиться тільки на основі спільності змісту, що виражається ними, тобто значення на основі семантичної спільності даних одиниць, незалежно від їх належності до одного чи до різних рівнів мовної ієрархії. [Бархударов 1975].

Термін «одинія перекладу» є досить умовним, і лінгвісти мають різні думки, щодо самого терміна та його природи. Найбільш цікавими є визначення Л. С. Бархударова та В. Н. Комісарова: «Під одиницею перекладу ми маємо на увазі таку одиницю оригінального тексту, якій

можливо підібрати тотожність в тексті перекладу, але частини якої окремо не мають тотожності в тексті перекладу» [Бархударов 1975.].

Головною умовою відповідності поняття одиниці оригіналу, яка підлягає перекладу, є виявлення текстової функції тої чи іншої одиниці оригіналу. Саме неадекватність буквального перекладу обумовлена невірною оцінкою текстових функцій мовних одиниць [Казакова 2002].

Тексти для перекладів надзвичайно різноманітні за жанрами, стилями і функцій. Тому перекладачеві важливо знати, який вид тексту йому належить перекладати. Типи текстів визначають підхід і вимоги до перекладу, впливають на вибір прийомів перекладу та визначення ступеня еквівалентності перекладу оригіналу. Цілі і завдання перекладача виявляються різними в залежності від того, що він перекладає, поему чи роман, наукову статтю або газетну інформацію, документ або технічну інструкцію. І закономірності перекладу кожного з жанрів мають свої відмінності.

Свого часу академік В. В. Виноградов запропонував поділяти стилі мови і мови, виходячи з трьох основних функцій мови: спілкування, повідомлення і впливу (попередимо, що у мови виділяються й інші функції). [Виноградов 2001].

У своїй роботі «Теорія перекладу» В. М. Комісаров пропонує дві основні класифікації видів перекладу: за характером текстів, що перекладаються і за характером мовних дій перекладача у процесі перекладу. Перша класифікація пов'язана з жанрово-стилістичними особливостями оригінала, друга – з психолінгвістичними особливостями мовних дій в письмовій та усній формі.

Жанрово-стилістична класифікація переказів в залежності від жанрово-стилістичних особливостей оригіналу обумовлює виділення двох функціональних видів перекладу: художній (літературний) переклад і інформативний (спеціальний) переклад .

Інформативним перекладом називається переклад текстів , основна функція яких полягає в повідомленні якихось відомостей, а не в художньо-естетичному впливі на читача. До таких текстів відносяться всі матеріали наукового, ділового, громадсько-політичного, побутового та іншого характеру. Сюди ж слід віднести і переклад багатьох детективних розповідей , описів подорожей , нарисів і тому подібних творів , де переважає чисто інформаційне розповідь.

Поділ на мистецький та інформативний переклад вказує лише на основну функцію оригіналу, яка повинна бути відтворена в перекладі . Фактично, в оригіналі, що вимагає, в цілому, художнього перекладу , можуть бути окремі частини , що виконують виключно інформаційні функції, і, навпаки, в перекладі інформативного тексту можуть бути елементи художнього перекладу.

У інформативному перекладі підвиди перекладу виділяються на основі приналежності перекладаються текстів до різних функціональних стилів ІЯ. При цьому необхідно, щоб функціонально-стилістичні особливості оригіналів визначали і специфічні риси перекладу таких текстів. За цією ознакою виділяються в особливі підвиди переклад науково-технічних матеріалів, переклад офіційно-ділових матеріалів, переклад політико-публіцистичних матеріалів, переклад газетно-інформаційних матеріалів, переклад патентних матеріалів та інше.

1.3.2 Особливості науково-технічного стилю. Характерними особливостями науково-технічного стилю є його інформативність (змістовність), логічність (сувора послідовність , чіткий зв'язок між основною ідеєю і деталями), точність і об'єктивність і які з цих особливостей ясність і зрозумілість. В області лексики це насамперед використання науково-технічної термінології і т.зв. спеціальної лексики. [Комиссаров 1990].

Сьогодні лінгвісти виділяють окремо також юридичний переклад (переклад текстів юридичного характера), воєнний переклад (переклад текстів на воєнну тематику) і також виділяють економічний переклад (переклад текстів економічної тематики) [Пиввуєва 2004].

В офіційно-діловому стилі використовуються нейтральні мовні одиниці, певна ділова термінологія і фразеологія. Більшість слів реалізують свої прямі значення. Широко використовуються стандартні мовні формули (чинне законодавство, звіти подавати щомісячно), складні й складені прийменники й сполучники, віддієслівні іменники (подання, клопотання), складні розгорнуті речення. В офіційно-діловому стилі зазвичай є неприпустимим використання будь-яких експресивних мовно-стильових прийомів і засобів.

Офіційно-діловий стиль потребує максимально точного викладення думки, це має запобігти подвійному або неточному різнобічному тлумаченню змісту документів. Лексика офіційно-ділового стилю є термінологізованою за рахунок спеціальних сталих виразів та термінів: дипломатичних, юридичних, законотворчих, суспільно-політичних [Єрмоленко].

Мовознавці наголошують на тому, що адекватний переклад термінів вимагає, в першу чергу, відмінних знань перекладача тієї галузі науки або техніки, якої власне стосується переклад і, по-друге, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання фахової термінології рідною мовою. При перекладі важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, в якому він розкриває своє лексичне значення, адже лише в контексті можна зрозуміти, до якої конкретної галузі знань належить даний термін і відповідно перекласти його вірним еквівалентом у мові перекладу.

Тому А. Я. Коваленко виділяє два етапи у процесі перекладу термінів: перший – це з'ясування значення терміна у контексті, а другий – це переклад значення рідною мовою [Коваленко 2001].

Як зазначає Карабан В. І., серед лексичних труднощів науково-технічного перекладу вказується багатозначність слів чи термінів та вибір адекватного словникового відповідника, особливості вживання загальнонародних слів в науково-технічних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики [Карабан 2004, с. 146].

Важливим є коректний переклад термінів-неологізмів, абревіатур, таких «хибних друзів перекладача», як лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми, псевдоінтернаціоналізми, етноспецифічна лексика і етнонаціональна варіантність термінів, іншомовні слова і терміни в англійських науково-технічних текстах, різного роду власні імена і назви. Також, слід пам'ятати про природну подібність та несхожість граматичних структур в англійській та українській мовах [Комиссаров 2003].

Конкретика науково-технічної мови призводить до такої особливості перекладу, як використання простих двоскладових речень зі складеним присудком, що включає дієслово-зв'язку та іменну частину. Така ж структура зберігається в негативній формі, а замість дієслівного заперечення часто використовується складений присудок, у якому перед іменною частиною ставиться заперечення *non* [Пиввуева 2004].

В англійському науково-технічному стилі є ще й така характерна особливість, як вилучення означеного та неозначеного артикля, в тому числі і там, де у текстах іншого виду його використання вважається необхідним. Наприклад, перед назвами конкретних деталей в інструкціях і в конкретних описах означений артикль здебільшого не вживається.

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Еквівалент – стала лексична відповідність, яка повністю співпадає із значенням іншомовного слова-терміна. Терміни, які мають еквіваленти в рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони слугують опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значень інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер та фаховість тексту.

Однак пошук еквівалентів у рідній мові для перекладу термінів з іноземної мови ускладнюється тим, що терміни – неоднозначні і в залежності від сфери знань, у якій вони вживаються, мають різні значення та дефініції. Тому далеко не завжди термін перекладається терміном – повним та абсолютним еквівалентом.

Переклад спеціальної галузевої термінології, в тому числі й економічної, здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій: лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Головне завдання перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому в ході процесу перекладу, щоб якнайточніше передати значення кожного терміна.

Одним з найпростіших лексичних способів перекладу економічного терміна є метод транскодування. Транскодування – це політерна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Даний прийом часто застосовується для перекладу англійських економічних термінознаків, орфографічна система мови яких дуже відрізняється від української і передбачає, перш за все, передачу звукової форми терміна, а вже потім – його лексичного значення.

Однак при перекладі способом транслітерації не слід забувати і про «хибних друзів перекладача», які попри зовнішню схожість в англійській та українській мовах мають різні значення. Це – псевдоінтернаціоналізми – слова вихідної та цільової мов, які не мають подібних лексичних значень. Транслітераційний спосіб перекладу таких слів призведе до невиправданого семантичного калькування, порушення норм лексичної сполучуваності, стилістичної неадекватності українського відповідника та зрештою до грубих викривлень лексичного змісту слова, що перекладається. І хоча ці слова досить часто зустрічаються в економічних текстах, однак вони не мають статусу економічних термінів.

Даний спосіб часто застосовується при перекладі назв фірм та різних корпорацій, а також фінансових установ. Терміни також підлягають іншому

лексичному прийому перекладу – калькуванню – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фраземи (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу.

Найбільш розповсюдженим лексичним прийомом перекладу економічних термінів є описовий спосіб передачі значення термінознака. Такий прийом застосовується при перекладі тих економічних понять і реалій, які вже давно відомі в постіндустріальних суспільствах, але тільки зараз починають з'являтися в українському соціумі. Передача значень таких термінів можлива лише шляхом розкриття й додаткового пояснення змісту нових термінологічних одиниць. До таких належать сучасні форми торгівлі та надання фінансових послуг.

У випадку, коли спеціальний словник не дає точного еквівалента тому чи іншому економічному терміну, або ж коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу недоречне, можливими також є лексико-семантичні та лексико-граматичні прийоми перекладу. Зокрема, до вищезгаданих трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі фахових термінів, можна віднести конкретизацію та генералізацію.

Конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. Іноді в українській мові необхідно робити заміну слова чи словосполучення, що мають більш широкий спектр значень в англійській мові, еквівалентом, який конкретизує значення згідно контексту або стилістичних вимог. В першу чергу, така заміна передбачає пошук синонімічного еквіваленту у мові перекладу, який буде більш конкретно і стилістично виправдано передавати фаховість даної лексичної одиниці.

Синонімічна заміна англійського економічного терміна більш широкого конкретологічного змісту з метою конкретизації його значення у мові перекладу, також має місце у перекладацькій практиці і є виправданою

на рівні мікроконтексту лише в тому випадку, коли із змісту речення зрозуміло, про що саме йде мова.

При перекладі економічних термінів також можливим є застосування прийому генералізації. Генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу.

Ще одним лексико-граматичним прийомом перекладу сучасних економічних термінологічних одиниць є метод компресії. Компресія – це більш компактне викладення думок завдяки опущенню зайвих елементів та позамовного контексту. Цей метод зазвичай застосовується перекладачами при перекладі фахової термінології на рівні макроконтексту, рідше – на мікрорівні, бо це може призвести до невиправданого опущення частини лексичного значення даного терміну.

Безперечно, переклад термінів – дуже відповідальне завдання для перекладача, яке потребує високого ступеня володіння обома мовами, багатогранного сприйняття мовної картини світу, а також відмінних знань тієї галузі науки або техніки, якої власне стосується переклад. Адже попри розширення міжнародних культурних й економічних зв'язків у світі, використання сучасних засобів комунікації, на кшталт, світової мережі Інтернет, і пов'язане з цим взаємозбагачення різних мов і культур, перекладач повинен рахуватися з тим, що кожна мова – унікальна і розвивається самостійно. Їй притаманні власні мовні реалії, у ній закріплені власні культурно-історичні реалії, а також з'являються нові реалії та поняття, які ще не мають еквівалентів на момент перекладу їх на інші мови. Саме тому перекладач і виступає в ролі міжмовного посередника, який допомагає реципієнтам отримати необхідну для них інформацію, і в той же час, укорінює нові термінологічні лексичні одиниці у словниковому складі своєї рідної мови .

У процесі перекладу англійських економічних термінів досвідчені перекладачі зазвичай обирають той чи інший спосіб перекладу, виходячи зі змісту контексту, у якому вжито даний спеціальний галузевий термін, а іноді комбінують усі вищезгадані прийоми, аби якомога точніше і вдаліше передати їхнє лексичне значення у мові перекладу, зберігши при цьому, наскільки це є можливим, звукову форму та морфемну структуру вихідної термінологічної одиниці. І зважаючи на те, що сучасна англійська економічна терміносистема є мовою-продуцентом нових міжнародних економічних термінів, адекватний переклад фахової термінології набуває особливо важливого значення для успішного становлення та нормалізації української фінансово-економічної термінології у відповідності до міжнародних стандартів.

РОЗДІЛ 2

ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ В ПЕРЕКЛАДІ

2.1 Загальна характеристика термінів англійської фінансової сфери

У даному розділі ми екстраполюємо теоретичні положення на матеріал англійської фінансової термінології, та приділимо особливу увагу її властивостям та характеристиці. Доцільним вважаємо говорити про інтернаціональну природу кредитно-банківського терміна. Одним із шляхів засвоєння таких запозичень є поєднання їх із власномовними або давно запозиченими термінами, наприклад: демпінгові ціни, клірингові розрахунки, маркетинговий аналіз, квазі-гроші.

Аналіз нижченаведених термінів здійснено на основі зібраного нами матеріалу методом суцільної вибірки. Загальна кількість термінів, представлених у цій роботі – 300 лексичних одиниць. У зазначеній вибірці представлено більшість явищ, які є предметом даного аналізу. У рамках практичної частини дипломної роботи ми зосередимось на аналізі зібраних термінів з погляду синтаксичної та морфологічної структури, словотворення, семантичних особливостей та особливостях перекладу.

Проведемо в роботі дослідження перекладацьких трансформацій, що дозволить поглибити наші уявлення про інноваційні процеси та творення термінів фінансової сфери. Проаналізуємо найбільш поширені способи перекладу англійської термінології фінансової сфери, а саме: транслітерацію, калькування, модуляцію, цілісне перетворювання висловлення.

Термінологічна лексика як сукупність термінів певної галузі знань, може бути представлена двома групами:

1) власне терміни (типу dividend, audit, finance), котрі, будучи вузькоспеціальними одиницями, функціонують переважно у спеціальній сфері;

2) лексичні одиниці, котрі умовно можна назвати загальними термінами, типу deposit, які функціонують переважно у спеціальній сфері у ролі термінів і в неспеціальній - переважно як загальноживані слова.

Ми розглядали терміни сфери фінансів, в яких виділили декілька груп: загальні терміни, банківські терміни, терміни пов'язані з бухгалтерським обліком, терміни сфери податків і терміни пов'язані з біржею. Загальні терміни вживаються у різних сферах і у повсякденному житті, і через те можуть викликати певні труднощі при перекладі. Далі розглянемо перекладацькі трансформації, що використовуються при перекладі термінів банківської сфери.

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Еквівалент – стала лексична відповідність, яка повністю співпадає із значенням іншомовного слова-терміна. Однак пошук еквівалентів у рідній мові для перекладу термінів з іноземної мови ускладнюється тим, що терміни – неоднозначні і в залежності від сфери знань, у якій вони вживаються, мають різні значення та дефініції.

Тому далеко не завжди термін перекладається терміном – повним та абсолютним еквівалентом. Оптимальним є такий шлях перекладання термінів: «поняття -> український термін», а не «іншомовний термін -> український термін», з якої мови не відбувався б переклад.

Тобто пошук терміна-відповідника у мові перекладу має починатися, в першу чергу, з аналізу властивостей нового іншомовного поняття. І якщо назва іншомовного поняття-терміна ґрунтується на його найголовнішій властивості чи вдалому порівнянні, то й в мову перекладу ці ознаки братимуться за визначальні і визначається варіативний аналог.

2.2 Терміни, відтворені за допомогою транскрипції та транслітерації

Одним з найпростіших лексичних способів перекладу економічного терміна є прийоми транскрипції і транслітерації. Це політерна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Прийом транслітерації широко використовувався перекладачами аж до кінця 19 століття. При цьому не обов'язково було знати вимову англійського слова достатньо було обмежитись його зоровим сприйняттям. Однак при транслітерації не враховувались особливості вимови англійських слів.

Крім того, навряд чи є доцільними спроби відтворення при перекладі архаїчних особливостей англійської орфографії, тим більше, що в самих англійських країнах (здебільшого в США) приймаються заходи по їх ліквідації. Останнім часом більшого поширення в перекладацькій практиці набув прийом транскрибування, суть якого полягає в передачі засобами української абетки не орфографічної форми, а вимови англійського скорочення.

Оскільки фонетичні системи англійської та української мов дещо різняться між собою, то спроби відтворення вимови завжди мають дещо умовний характер. Це лише імітація звучання. Єдиної системи міжалфавітних відповідностей на сьогоднішній день не існує.

Даний прийом часто застосовується для перекладу англійських економічних термінознаків, орфографічна система мови яких дуже відрізняється від української і передбачає, перш за все, передачу звукової форми терміна, а вже потім – його лексичного значення. Потрібно також зазначити, що за морфологічною будовою це прості та похідні терміни, утворені за допомогою афіксації.

До цих загальних термінів ми відносимо наступні, що були відтворені шляхом транскрипції та неповної транскрипції:

transaction – транзакція;

margin - маржа;

bankruptcy – банкрутство;

business – бізнес;

Пояснимо на цьому слові, чому ми вважаємо, що термін передано за допомогою транскрипції:

Термін *business* \ 'biz-nəs, -nəz, -\ український відповідно передає звукову форму вихідного терміну.

транслітерації:

Bank – банк;

capital – капітал;

contract – контракт;

credit – кредит;

deficit - дефіцит;

dividend- дивіденд;

budget- бюджет.

Ці терміни є еквівалентами через те, що в українській мові немає відповідників або аналогів цих термінів. Переклад таких термінів може бути ускладненим також через їх полісемію. Наприклад, *capital* має декілька значень в українській мові: це вартість, що дає її власникові додаткову вартість унаслідок визиску робочої сили найманих робітників, а умовою існування капіталу є наймана праця. Далі у розмовній мові це слово означає значну суму грошей або багатство, майно.

У переносному смислі *capital* це багатство, цінність, виражена у грошах ціна чого-небудь. І тільки останнім значенням є його значення у якості економічного терміну: економічна категорія, властива товарному виробництву, яка становить втілену й уречевлену в товарі суспільно необхідну працю (балансова вартість активу).

Що стосується терміну *bank*, то нам би хотілося зазначити, існує й банківський термін *to bank*, утворений за допомогою конверсії. Процеси

конверсії виникають у певних синтаксичних умовах спонтанно, супроводжуються такими основними змінами: зміною лексичного значення; граматичних значень; синтаксичних функцій; структури слова. Це дієслово, коли вживається як перехідне, означає *To deposit in or as if in a bank*, у неперехідному значенні - 1. *To transact business with a bank or maintain a bank account*. 2. *To operate a bank*.

Цікавим є термін *business*, оскільки словник економічних термінів надає два варіанта його перекладу: бізнес, і це є транскрипцією, та комерційне підприємство, що ми вважаємо конкретизацією. Терміни *contract*, *credit*, *deficit*, *dividend* також є полісемічними і вживаються у різних сферах і навіть у переносному сенсі, коли ми кажемо кредит довіри або дефіцит уваги.

Ми знаходимо прийом транскрипції у перекладі термінів банківської сфери:

Offshore – офшорний;

Debit – дебіт;

Deposit – депозит;

Чи транслітерацію:

Overdraft - овердрафт;

Actuary – актуарій;

Deflation – дефляція;

Depository – депозитарій.

Цікаво, що не всі ці терміни є тільки термінами, наприклад *deflation* позначає *the act or process of letting air or gas out of (something)* або *the erosion of soil by the wind*.

Прийомом транслітерації і часткової транслітерації перекладаються і деякі терміни сфери бухгалтерського обліку, наприклад:

Functional audit - Функціональний аудит

Financial memorandum - Фінансовий меморандум

Є терміни, відтворені транслітерацією серед **термінів, пов'язаних з фінансами підприємств:**

Investor – інвестор

Reinvest – реінвестувати

Або транскрипцією:

Franchise - Франчайз, франшиз

Терміни, що перекладаються за допомогою часткової транслітерації, які належать до сфери **біржових термінів**, наприклад:

Quote – котирувати, призначати ціну.

Тут потрібно сказати, що при перекладі способом транслітерації не слід забувати і про «хибних друзів перекладача», які попри зовнішню схожість в англійській та українській мовах мають різні значення. Це – псевдоінтернаціоналізми – слова вихідної та цільової мов, які не мають подібних лексичних значень. Саме слово *Quote* може мати значення квота, яке теж має відношення до сфери фінансових термінів. Ми маємо тут явище міжмовної омонімії, тобто слова генетично споріднені або запозичені, що співпадають за формою, але не є пов'язаними за значенням.

Як приклад візьмемо такий термін, як такса (англ. Rate scale, statutory price). На відміну від англійського tax він означає «оцінка, точно встановлена державою або органами самоуправління вартість товарів або розмір оплати праці та послуг». Англійський термін tax означає зовсім інше, а саме податок, збір.

Транслітераційний спосіб перекладу таких слів можуть призвести до невиправданого семантичного калькування, порушення норм лексичної сполучуваності, стилістичної неадекватності українського відповідника та зрештою до грубих викривлень лексичного змісту слова, що перекладається. Даний спосіб часто застосовується при перекладі назв фірм та різних корпорацій, а також фінансових установ.

2.3 Терміни, відтворені за допомогою калькування

Наступною перекладацькою трансформацією, яка є можливо самою поширеною є калькування. Це передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фраземи (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу.

У момент перекладу перекладач зближує дві лінгвістичні системи, одна з яких експліцитна і стійка, інша потенційна і піддається адаптуванню. У перекладача перед очима знаходиться «пункт відправлення» і йому необхідно створити «пункт прибуття».

Скоріш за все спершу він досліджуватиме текст оригіналу; оцінюватиме дескриптивний, афектний і інтелектуальний зміст одиниць перекладу, який він виокремив; відновлюватиме ситуацію, яка описана в повідомленні; зважуватиме і оцінюватиме стилістичний ефект тощо.

Але перекладач не може зупинитися на цьому: він вибирає якесь одне рішення; в деяких випадках він досягає цього так швидко, що у нього створюється враження раптового і одночасного рішення. Читання повідомлення початковою мовою майже автоматично викликає образ повідомлення на мові перекладу; йому залишається тільки проконтролювати ще раз початковий текст, щоб переконатися, що жоден з елементів початкової мови не забутий, після чого процес перекладу закінчений.

Цим прийомом перекладаються більшість термінів, що ми віднесли до **банківських термінів**, а саме:

portfolio investment – портфельна інвестиція;

audit firm- аудиторська фірма;

affiliated company - афілійована (залежна) компанія;

arbitration manager- арбітраційний менеджер;

auction value – акційна вартість;

Спробуємо довести, що це калька. Ми запозичуємо з іноземної мови ту чи іншу синтагму і буквально перекладаємо елементи, які її складають. Ми одержуємо таким чином калькування виразу або калькування структури.

У цих випадках українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого відповідника кожного з компонентів.

bank insider- інсайдер банку;

bank endorsement – бланковий індосамент;

Стосовно цих двох словосполучень потрібно відзначити, що *bank* само по собі є транскрипцією, як ми вже вказували, *insider* також перекладене через прийом транскрипції, а *endorsement* є частковою транскрипцією, тому ми вважаємо такі терміни напівкальками. Вони виникають у тому випадку, коли яка-небудь частина слова, що калькується, залишається без перекладу і передається морфемами української мови.

Lump-sum payment - разовий платіж;

cash dividend – грошовий дивіденд;

Lending rates - позикові відсоткові ставки;

Foreign exchange loss (gain) - збиток (приб-к) від курс-х різниць

Це пов'язано з тим, що банківські установи, їх організація та управління було цілком запозичене з європейських країн, тому термінологія теж більшістю запозичена.

Наступна група термінів – це **терміни, пов'язані з фінансами підприємств.** У цій групі також велику частину перекладацьких трансформацій складають калькування.

Forward contract - форвардний контракт

Trade investment - комерційна інвестиція

Administrative costs - адміністративні витрати

Capital expenditure - капітальні видатки

Capital market - ринок капіталів

Тут теж ми бачимо приклади транскрипції – *Capital -капітал*, та транслітерації – *contract - контракт*, неповної транслітерації – *investment-інвестиція*, *administrative- адміністративний*.

Construction loan - позика на будівництво

Excise duty - акцизний збір

Face value - номінальна вартість

Non- for-profit sector – неприбутковий сектор

Expiration date - дата завершення контракту

Прийом калькування використовується і при перекладі деяких **бухгалтерських термінів:**

Hash total - змішаний підсумок

Timely financial information - оперативна фінансова інформація

Потрібно також зазначити, щ за морфологічною будовою це дво- або трьохкомпонентні термінологічні поєднання, серед яких ми виділили найпродуктивніші моделі. Структури N + N та Adj + N для двоконпонентних поєднань, Pr + N + N та Adj + N + N для трьохкомпонентних є найпоширенішими і стійкими у системі термінотворення англійської мови.

Кредитно-банківські терміни, що являють собою препозитивно-атрибутивні словосполучення, можуть становити певні труднощі при перекладі внаслідок різноманітності семантичних зв'язків між їх членами та відмінності структур англійської та української мов, а також внаслідок багатозначності їх компонентів (особливо якщо означення виражене іменником).

Препозитивні атрибутивні словосполучення можуть бути як двоконпонентними, так і багатоконпонентними і, щоб правильно перекласти дані словосполучення, необхідно проаналізувати внутрішні смислові зв'язки між їх компонентами, беручи також до уваги широкий контекст. Вибір способу перекладу залежить також і від лексичного наповнення атрибутивної групи.

Необхідно зазначити, що не існує єдиного універсального способу перекладу препозитивно-атрибутивних словосполучень. У більшості термінознавчих праць виділяють наступні основні способи їх перекладу:

а) переклад за допомогою препозитивно-атрибутивного словосполучення (калька).

Однак, досить часто доводиться відходити від дослівного перекладу з тим, щоб враховувати норми мови перекладу та повніше передати зміст атрибутивного словосполучення. В такому разі слід використовувати такі способи перекладу атрибутивних словосполучень як:

б) переклад за допомогою атрибутивного словосполучення типу "іменник - прийменник - іменник" (морфологічна трансформація).

Цей спосіб перекладу широко використовується особливо тоді, коли атрибутивне словосполучення виражає різноманітні адвербіальні відношення.

bearer depository receipt - депозитне свідоцтво на предявника;

mortgage interest payments - відсотки на виплату застави

в) переклад за допомогою перестановки членів атрибутивного словосполучення (синтаксична транспозиція).

Обов'язковою умовою калькування є переклад слотворчої основи об'єкта, що калькується, тобто того іншомовного слова, від якого був утворений об'єкт калькування.

Що ж до перекладу дериваційних афіксів, то про нього доводиться говорити лише опосередковано, оскільки їх відтворення відбувається у результаті калькування. Перекладаючи слотворчу основу іншомовного похідного слова, мова, котра калькує, не займається спеціально перекладом афіксальної частини слова, що калькується, а утворює слово від обраної твірної основи у відповідності до її сполучуваності з дериваційними афіксами (або іншими основами).

Якщо вибір твірної основи визначається об'єктом калькування, то вибір афікса визначається сполучуваністю дериваційно-мотивуючих одиниць мови,

яка калькує, а не тим, що даний афікс сам по собі є еквівалентом відтворюваної ним структурної частини об'єкту, який калькується. У прикладі - *bearer depository receipt* - депозитне свідоцтво на пред'явника слово пред'явник має суфікс, як і англійський термін.

Нерідко дослівний переклад атрибутивного словосполучення неможливий внаслідок відсутності в українській мові відповідного іменника чи прикметника, або ж їх поєднання між собою суперечить нормам української літературної мови. Іноді перекладач змушений повністю змінювати структуру англійського атрибутивного словосполучення, додаючи лексичні одиниці з тим, щоб якомога повніше врахувати значення контексту в цілому.

plastic card services - обслуговування пластикової картки;

settlement date - дата розрахунку.

У даному випадку при перекладі доцільним є зробити перестановку членів атрибутивного словосполучення.

Отже, можна зробити висновок про те, що калькування застосовують як для простих термінів, так і для термінів-словосполучень з простими семантичними зв'язками між елементами. Слід зазначити, що при цьому використовують лексичні і граматичні трансформації. Як транскрипція і транслітерація, так і калькування не завжди розкриває для читача, незнайомого з мовою-оригіналом, значення слова або словосполучення, що перекладається.

Причина того полягає у тому, що складні і складові слова, стійкі словосполучення, при перекладі яких калькування використовується частіше за все, нерідко мають значення, не рівне сумі значень їх компонентів, а оскільки при калькуванні використовуються еквіваленти саме цих компонентів, значення всієї лексичного утворення в цілому може залишитися нерозкритим.

Таким чином ми бачимо, що калькування є одним із основних прийомів перекладу і не поступається жодному іншому способу у частоті застосування. Калькування також має свої переваги, які є визначальними для перекладача під час прийняття рішення щодо того, який шлях перекладу обрати.

2.4 Терміни, утворені за допомогою конкретизації

Конкретизація це процес, при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. Саме через те, що англійські слова характеризуються більш розгалуженою семантичною структурою, аніж відповідні українські слова, їх переклад приховує у собі більше можливостей здійснення помилок, ніж переклад таких слів з української мови на англійську, тому що англійське слово може бути вжитим не в тому значенні, що призведе до грубих викривлень змісту.

Іноді в українській мові необхідно робити заміну слова чи словосполучення, що мають більш широкий спектр значень в англійській мові, еквівалентом, який конкретизує значення згідно контексту або стилістичних вимог. В першу чергу, така заміна передбачає пошук синонімічного еквіваленту у мові перекладу, який буде більш конкретно і стилістично виправдано передавати фаховість даної лексичної одиниці.

Цей прийом перекладу використовується для **загальних термінів**, наприклад:

Account – рахунок, звіт;

Accountant – бухгалтер;

Currency – грошовий обіг;

Checklist – контрольний перелік;

Cost – вартість;

Lease – оренда.

Для того, щоб доказати, що ці терміни відтворені шляхом конкретизації, нам треба порівняти семантичні поля цих слів. Семантичне поле це - сукупність лексичних одиниць, об'єднаних спільністю змісту, що відбиває понятійну, предметну чи функціональну подібність означуваних явищ; смисловий, змістовий комплекс окремої однозначної чи багатозначної лексеми, слова.

Семантичне поле одиниці перекладу може входити повністю, співпадати з одним або декількома значеннями чи перекладатися ширше.

Усі ці слова є багатозначними, але у якості терміна вживається лише одне із значень, тому ми вважаємо їх переклад конкретизацією, наприклад слово *account* має наступні значення:

1.a description of an event or experience.

2.a record of financial expenditure and receipts. chiefly British a bill for goods or services.

3.a service through a bank or similar organization by which funds are held on behalf of a client or goods or services are supplied on credit.

4.a contract to do work for a client.

5. importance: money was of no account to her.

(www.merriam.webster.com)

Але всі ці значення в українській мові, на відміну від англійської, пов'язані з фінансовою сферою: це виражений у числах результат яких-небудь підрахунків, обчислень; загальна кількість, підсумок або документ із вказаною сумою грошей, які треба заплатити; облік, підрахунок прибутків і витрат у господарстві, а також запис такого обліку, підрахунку та фінансові операції підприємства, якоїсь установи або окремої особи, а також облік таких операцій.

Таким чином, семантичне поле українського терміна співпадає з другим та четвертим значенням англійського. І, як ми можемо судити з

наведених англійських дефініцій, слово *Account* має відношення не тільки до економіки, а й до загальноповживаної лексики.

Далі розглянемо семантичне поле терміну *Currency*. Словник дає наступні значення:

1a : circulation as a medium of exchange

b : general use, acceptance, or prevalence <a story gaining *currency*>

c : the quality or state of being current : CURRENTNESS

2a : something (as coins, treasury notes, and banknotes) that is in circulation as a medium of exchange

b : paper money in circulation

c : a common article for bartering

d : a medium of verbal or intellectual expression

Друге значення відноситься саме до банківської сфери і співпадає з другим значенням в українській мові, а саме:

1. Використання, вжиток.

2. ек. Характерна для товарного виробництва форма обміну продуктів праці та інших об'єктів власності шляхом купівлі-продажу; рух товарів та інших цінностей у суспільстві.

Як бачимо, слово *Currency* має набагато більше значень в англійській мові, ніж в українській. Наступне *Cost*:

1a : the amount or equivalent paid or charged for something: PRICE

b : the outlay or expenditure (as of effort or sacrifice) made to achieve an object

2: loss or penalty incurred especially in gaining something

plural : expenses incurred in litigation; *especially* : those given by the law or the court to the prevailing party against the losing party

Як ми бачимо із дефініцій, перше значення відноситься до економічного.

В українській мові це наступні значення:

1. Виражена у грошах ціна чого-небудь.

2. Позитивна якість, цінність.

3. ек. Економічна категорія, властива товарному виробництву, яка становить собою втілену і уречевлену в товарі суспільно необхідну працю.

(<https://sum.in.ua>)

Можемо відзначити, що семантичні поля термінів співпадають лише за одним значенням.

Також ми можемо виділити прийом конкретизації в групі **банківських термінів**:

Call loan – позика з погашенням до запитання;

A loan repayable on demand at any time. Also called demand loan.

У цьому випадку моно було б вважати цей прийом калькуванням, але *call* багатозначне слово і саме такий переклад є уточнюючим.

Trust accounting - облік трастових облігацій;

Ми вважаємо цей переклад конкретизацією, тому що англійський словник дає наступні значення:

1. (*Banking & Finance*) *Also called: trustee account a savings account deposited in the name of a trustee who controls it during his lifetime, after which the balance is payable to a pre-nominated beneficiary*

2. (*Law*) *property under the control of a trustee or trustees.*

А економічний словник надає саме трастові облігації, а не взагалі збереження.

Date of maturity - дата погашення;

Словник надає наступне значення:

maturity date - *the date on which an obligation must be repaid*

тобто це не просто дата погашення, а дата погашення облігації, але тут ми стикаємося з хибним другом перекладача, через те, що *obligation* в англійській мові має декілька значень, а саме:

1. *The act of binding oneself by a social, legal, or moral tie.*

2.a. *A social, legal, or moral requirement, such as a duty, contract, or promise that compels one to follow or avoid a particular course of action.*

b. A course of action imposed by society, law, or conscience by which one is bound or restricted.

3. The constraining power of a promise, contract, law, or sense of duty.

4. Lawa. A legal agreement stipulating a specified payment or action, especially if the agreement also specifies a penalty for failure to comply.

b. The document containing the terms of such an agreement.

5.a. Something owed as payment or in return for a special service or favor.

b. The service or favor for which one is indebted to another.

6. The state, fact, or feeling of being indebted to another for a special service or favor received.

Тобто розширення значення до «дата погашення» є цілком прийнятним і тут використовується прийом генералізації, що має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу.

Capital adequacy – достатність капіталу.

(*Adequacy* може стати хибним другом перекладача через те, що в українській мові існує слово адекватність і воно не має значення достатності як в англійській - *the quality or state of being adequate - lawfully and reasonably sufficient <adequate grounds for a lawsuit>*).

Терміни, пов'язані з фінансами підприємств, також можуть перекладатися за допомогою конкретизації:

Accelerated depreciation - прискорена амортизація

Словник економічних термінів надає такий переклад, а тлумачний словник є не таким конкретним і представляє цілу історію та пояснення цього терміна, з якого ми наводимо тільки початок:

Accelerated depreciation refers to any one of several methods by which a company, for 'financial accounting' or tax purposes, depreciates a fixed asset in such a way that the amount of depreciation taken each year is higher during the earlier years of an asset's life.

Як ми бачимо, причини прискореної амортизації можуть бути різними, що не показано в словнику економічних термінів.

Corporate income tax - податок на прибуток підприємства

Cost plus contract - договір "витрати плюс"

Customs clearance fees - митні збори

Серед термінів сфери бухгалтерського обліку також є утворені за допомогою цього прийому як, наприклад *balance*, що перекладається сальдо, залишок на рахунку. Ми вважаємо це прикладом конкретизації, тому що слово *balance* має багато значень, а саме: маятник, остача, пропорційність, балансир, рівновага, спокій, урівноваженість, які не мають відношення до сфери бухгалтерського обліку. Наступні приклади:

Gross revenue - валові надходження

Словник надає пояснення *Gross revenue* у різних контекстах і для різних сфер економіки. Наприклад: *In accounting, revenue is often referred to as the "top line" due to its position on the income statement at the very top. This is to be contrasted with the "bottom line" which denotes net income.*

У фінансовій сфері підприємств *revenue* має ще інше значення:

*In business, **revenue** or **turnover** is income that a company receives from its normal business activities, usually from the sale of goods and services to customers. In many countries, revenue is referred to as **turnover**.* Тобто це не надходження, а товарообіг.

Gross profit - валовий прибуток.

*In accounting, **gross profit** or **sales profit** is the difference between revenue and the cost of making a product or providing a service, before deducting overhead, payroll, taxation, and interest payments. Note that this is different from operating profit (earnings before interest and taxes).*

Словник економічних термінів надає більш конкретне значення і саме для сфери бухгалтерського обліку.

Є терміни, що перекладаються за допомогою конкретизації, які належать до сфери **біржових термінів**, наприклад:

Over-the-counter – позабіржовий.

Інші значення - продаваний в роздріб, той що продається без посередника, тобто вони є загальноповживаною лексикою.

Синонімічна заміна англійського економічного терміна більш широкого змісту з метою конкретизації його значення у мові перекладу, також має місце у перекладацькій практиці і є виправданою на рівні мікроконтексту лише в тому випадку, коли із змісту речення зрозуміло, про що саме йде мова.

За морфологічною будовою це прості та похідні терміни, утворені за допомогою афіксації, також терміни, утворені шляхом складання основ. Зіставлення структурної організації термінологічних поєднань дозволило виділити найпродуктивніші моделі. Структури N + N та Adj + N для двокомпонентних поєднань, N + N + N, N + Pr + N та Adj + N + N для трьохкомпонентних.

2.5 Терміни, утворені за допомогою експлікації

Експлікація використовується для перекладу термінів, яких немає в українській мові, через те, що не існує таких реалій. Передача значень таких термінів можлива лише шляхом розкриття й додаткового пояснення змісту нових термінологічних одиниць. До таких належать сучасні форми торгівлі та надання фінансових послуг.

Hedge - страхувати від втрат (словник також дає переклад хеджувати, що є частковою транслітерацією);

Цей термін утворився від загальноповживаного слова, що має інше значення, але є близьким йому з семантичної точки зору, адже живопліт огорожує, захищає свого власника та його оселю.

Balloon maturity - термін виплати великого платежу (це метафора зі значенням *balloon* не як надувної кульки а як великого платежу); взагалі термін *balloon* є англійським терміном, що позначає кредит, що підлягає поверненню повною сумою одномоментно, а не частями, як при амортизації.

Термінотворення на семантичному рівні пов'язане з переосмисленням загальноживаних одиниць на позначення спеціальних понять і є результатом розвитку семантичної структури слова. При семантичному способі термінотворення звукова оболонка твірного слова залишається незмінною, набуває нового значення і стає похідним.

При цьому способі не застосовуються спеціальні словотворчі засоби, а формантом є зміна семантики. Похідне слово з'являється семантичним шляхом – через розщеплення багатозначного слова і поступове утворення омонімів. Основною перевагою цього способу термінотворення щодо інших способів є те, що терміни, утворені ним, короткі та легко запам'ятовуються.

При розгляді таких одиниць певна частина їх виділилася в групу слів, які можна було б назвати безеквівалентними, оскільки національно-культурний вміст в цих словах складає ядро їх значення, і вони позначають поняття, що не мають аналогів, в нашій дійсності.

Вони цікаві особливо із країнознавчої точки зору оскільки яскраво відображають національні особливості даної лексики. Наприклад:

Blue chips це термін, що позначає акції якого-небудь підприємства, з великими активами, що володіють найбільшою вартістю. Словник надає наступні значення:

1. (*Gambling, except Cards*) a gambling chip with the highest value

2. (*Banking & Finance*) finance

a. a stock considered reliable with respect to both dividend income and capital value

b. (as modifier): a blue-chip company.

3. (modifier) denoting something considered to be a valuable asset

Як ми бачимо, значення фішки з високою вартістю є первинним і стало вживатися у фінансовій сфері для позначення акцій.

Під полісемією (багатозначністю) прийнято розуміти наявність у одного і того ж слова кількох пов'язаних між собою значень, що зазвичай виникають в результаті видозміни і розвитку первісного значення цього слова. Полісемія є одним з факторів, що ускладнюють комунікацію.

Blocked units - термін, що позначає акції виставлені на продаж. *Block* само по собі не має ніякого відношення до фінансової сфери, але існують, ідіоми, у яких є таке значення:

go on the block - to be offered for sale;

put on the block - to offer for sale.

Звідси позначення акцій, на продаж.

Held-to-maturity investment – інвестиція, утримувана до погашення;

Термін *maturity* зустрічається неодноразово у сфері фінансових термінів. Термін є напевно не просто терміном, а метафорою, адже *maturity* у фінансовому сенсі не зовсім співпадає з первинним значенням.

Bullet loan - позика, яка не амортизується (тут важко пояснити вживання слова *bullet*, адже воно не має жодної асоціації з позикою, окрім швидкості, до речі Webster Dictionary не дає тлумачення цього терміну, а Cambridge Dictionary надає наступне:

a type of loan whose principal (= amount borrowed) must be paid in one single payment when the period of the loan ends;

Comfort letter - лист про наміри погасити позику (мабуть цей лист має втішити банк, звідси слово *comfort*). Незрозумілим є переклад наданий у словнику:

комфортний лист : 1) лист незалежного аудитора про те, що інформація в проспекті і заявці на реєстрацію цінних паперів правильно підготовлена і немає підстав вважати її невірною; часто називається "*cold*" (холодний) лист, тому що аудитор не гарантує правильності інформації; 2) лист одного

партнера іншому про те, що певні дії, чітко не обумовлені в угоді між ними, будуть чи не будуть зроблені .

- аудиторський лист-підтвердження
- лист з висловленням підтримки

лист із запевненнями в надійності та підтримки; неофіційна порука (що не має обов'язкової юридичної сили); лист-порука; рекомендаційний лист. (Словник економічних термінів).

Facility fee - плата за виділення кредитної лінії (слово *facility* є багатозначним і вживається в банківських термінах у поєднанні з іншими, наприклад: *facility of payment clause* : a provision in an industrial life-insurance policy permitting the company to pay the death benefit to a relative of the insured or any other person entitled thereto by reason of his having paid expenses in the insured's behalf).

Fringe benefits - податкові пільги (одним із значень *fringe* є додатковий, тому у цій якості слово вживається і у цьому терміні).

Days sales outstanding - період погашення дебіторської заборгованості.

Терміни, пов'язані з фінансами підприємств, також можуть перекладатися за допомогою експлікації, наприклад:

Goodwill – це активи, капітал підприємства, не підлеглий матеріальному виміру. Даний термін має на увазі технічну і економічну компетенцію компанії або фірми, її репутацію, вплив і зв'язки.

Greenmail – викуп акцій у загарбника компаній (термін утворено складанням *Green* та *blackmail*).

Controlling interest - контрольний пакет акцій (у цьому випадку у самому словнику є розшифровка терміну - *Controlling block of shares*).

Withholding tax - американо-канадський термін, що позначає одну з форм авансованої сплати податків.

Прийом експлікації використовується для перекладу **біржових термінів:**

Bid - англійський термін, що визначає курс акції при її продажі;

Jobber - Брокер, що діє на Лондонській біржі не лише як посередник, але і як зацікавлена особа;

Collateral bonds - Боргові зобов'язання, що гарантуються будь-яким виглядом застави. Найчастіше використовується в США Термін, прийнятий на Нью-йоркській біржі і позначає кількість акцій менше лота, тобто менше 100. Брокери, що спеціалізуються на подібних операціях, для пропозиції по біржі збирають акції до утворення повних лотів.

Pennystock - Американський термін, що позначає акції, коштовні папери спекулятивного характеру, біржовий курс яких складає менш одного долара.

Метафори можуть бути джерелом створення неологізмів. Для перекладача це найскладніший випадок, оскільки він потребує глибокого знання реалій країни, з мови якої робиться переклад. Усі терміни, утворені способом метафоричного переносу, вмотивовані. Внутрішньою формою метафоричного терміна є значення лексичної одиниці, використаної як матеріал вторинної номінації.

Головна функція термінологічної метафори - номінативна. Метафора в термінології з'являється насамперед для того, щоб дати назву поняттю, яке до цього не мало словесного позначення. До англійських загальноекономічних неологізмів, які утворені цим способом, можна віднести наступні приклади:

dead-cat bounce - оманлива тимчасова стабілізація цін на акції на біржовому ринку, де зазвичай рівень цін досить низький;

dutch bargain - угода, в результаті якого усі привілеї отримує лише одна сторона [108];

silver wheelchair - велика сума грошей, яку виділяють члену вищого керівництва компанії як компенсацію за втрату посади (в результаті поглинання її більшою компанією);

windfall - випадковий прибуток.

Go a bear - грати на зниження;

Go a bull - грати на підвищення.

Зіставлення структурної організації багатокomпонентних термінологічних поєднань дозволило виділити найпродуктивніші моделі. Структури N + N та Adj + N для двокомпонентних поєднань, N + N + N та Adj + N + N для трьохкомпонентних і N + N + N + N для чотирьохкомпонентних поєднань є найпоширенішими і стійкими у системі термінотворення англійської мови.

Вибір за основу порівняння ознаки денотату, номінованої прямим значенням відповідного загальноживаного слова, передбачає осмислення характеру зв'язку між предметами чи явищами позамовної дійсності. Яскравість, образність, наочність вербальної ознаки, обраної суб'єктом номінації, складає основу семантичного механізму формування термінологічного значення. При цьому, як показують спостереження, слово з порівняно простою семантичною структурою має більше шансів стати терміном.

Оскільки інтерпретація сенсу будь-якого висловлювання не має об'єктивної межі, то експлікація як перекладацький прийом буде завжди частковою. При всій своїй частковості експлікація може бути достатньою, якщо з її допомогою читач отримує достатньо комунікативних ключів для продовження інтерпретативного процесу. Надлишкової експлікацію роблять загальні фонові знання і достатній контекст. Експлікація може сприяти або заважати сприйняттю. Експлікація не сприятиме сприйняттю (навіть якщо перекладач ставив це собі за мету), якщо призводить до перевищення звичного рівня надмірності інформації.

Наступні прийоми є менш поширеними. Модуляція:

Equity method - метод участі в капіталі

Модуляцією або **смысловим розвитком** називається заміна слова або словосполучення VM одиницею МП, значення якої логічно виводиться зі значення початкової одиниці. Найчастіше значення співвіднесених слів в оригіналі і перекладі опиняються при цьому пов'язаними причинно-

наслідковими стосунками. При використанні методу смислового розвитку причинно-наслідкові стосунки часто мають ширший характер, але логічний зв'язок між двома найменуваннями завжди зберігається.

Breakdown – розшифровка рахунку;

Gilt-edged securities- першокласні цінні папери;

Benchmark treatment базовий підхід до обліку.

Підбір терміну (слова) близької семантики дозволяє перекласти термін *benchmark*.

Benchmark - показник, на який орієнтується керівництво компанії при формуванні будь-якої стратегії (маркетинговою, фінансовою, виробничою); це той стандарт, який встановлює для себе компанія, порівнюючи цілі і результати своєї діяльності з відповідними основними показниками діяльності конкурентів для формування цільових стратегічних показників.

Сам процес виявлення основних стратегічних показників і визначення їх цільових значень на основі показників конкурентів і вибраних стратегічних завдань позначається терміном *benchmarking*. Це поняття передбачає принципово новий підхід до формування стратегії на базі системи ключових показників, що створює всі передумови для його закріплення в терміносистемі української мови.

- **Ампліфікація**, тобто скороченої назви мови-джерела на повну назву мови перекладу:

ATM (automated teller machine) – банкомат;

Суть абрєвіаційного способу творення термінів полягає в тому, що внаслідок скорочення (абрєвіації) терміна-словосполучення утворюється слово-абрєвіатура, яке набуває граматичних ознак іменника. Особливістю абрєвіатур є їхнє паралельне існування із термінами-словосполученнями, а також те, що вони виникають вслід за повним найменуванням.

- **Компенсація**, що є передачею значення іншими лексичними одиницями:

Kite – фіктивний чек (це значення зафіксовано і в тлумачному словнику Webster: *a check drawn against uncollected funds in a bank account or fraudulently raised before cashing*)

- **Цілісне перетворення:**

Ex warehouse – франкосклад (самовивезення)

Для точного відтворення англійських кредитно-банківських термінів українською мовою слід обов'язково звертати увагу на контекст, тому що лише з контексту (широкого чи вузького) стає зрозумілим, про що йде мова в тексті та яке значення слова буде в даному випадку більш точним відповідником того чи іншого терміна.

Звертаючись до понять адекватності та еквівалентності в аспекті перекладу англійських кредитно-банківських термінів на рідну мову, можна стверджувати, що отримувач адекватно сприймає переклад, якщо його система знань співпадає із системою знань автора тексту і перекладача. Адекватним є переклад, в якому наявні семантична та прагматична еквівалентність.

Переклад тексту кредитно-банківського характеру можна вважати адекватним, якщо хоча б одна з двох умов збережена:

правильно перекладені усі терміни та їх сполучення;

переклад є зрозумілим для спеціаліста і в нього немає до перекладача ніяких питань і зауважень.

Словник не містить повних і абсолютних еквівалентів, а значить про повноту і постійність еквівалентів у перекладі можна говорити лише враховуючи контекст. Перекладач обирає еквівалент, спираючись на найближче оточення слова, більш широкий контекст та тематику тексту. Отже, адекватність приділяє більше уваги перекладу як процесу, а еквівалентність орієнтована на результати перекладу. Отже, кредитно-банківські терміни, як і будь-які інші лексичні одиниці, при перекладі відтворюються за допомогою певних прийомів.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було зроблено такі висновки:

Серед провідних лінгвістів до сих пір немає єдності щодо загальноприйнятого визначення поняття терміна. Труднощі полягають у тому, що термін є об'єктом дослідження декількох наук, і кожна з них намагається виявити ті ознаки у терміні, які є суттєвими з її точки зору.

Більшість дослідників галузевих термінологій одностайна в тому, що в основі семантичних зрушень термінологічної лексики лежить функціональне перенесення. Функціональний момент в семантиці будь-якого слова забезпечує історичну стійкість слова, його лексико-семантичну тотожність, незважаючи на вживання слова для номінації різноманітних наукових реалій.

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє дослідникам вважати, що семантичне перетворення загальноновживаних слів - це основний шлях терміноутворення. Аналіз кредитно-банківської терміносистеми підтверджує широкі резерви вторинної номінації. Розширення семантики слова чи, навпаки, звуження при його спеціалізації відповідає одній із стратегічних тенденцій мови - економії засобів мовного вираження, що в свою чергу призводить до збереження її основного лексичного ядра.

Досліджуючи системні зв'язки кредитно-банківської термінології, було виділено декілька груп: загальні терміни, банківські терміни, терміни пов'язані з бухгалтерським обліком, терміни сфери податків і терміни пов'язані з біржею.

Проведений аналіз основних способів утворення термінів сучасної англійської кредитно-банківської терміносистеми дає підстави для таких висновків:

з точки зору морфологічної структури англійська кредитно-банківська термінологія складається з трьох груп:

- а) група простих термінів (прості кореневі слова);
- б) група складних термінів (складні слова);
- в) група складених термінів (словосполучення);

Основними способами перекладу англійських кредитно-банківських термінів українською мовою є транскодування, калькування та описовий переклад. При перекладі англійських кредитно-банківських термінів також використовуються такі прийоми як морфологічна трансформація, синтаксична транспозиція та синтаксична трансформація. Частіше за все для досягнення точного повноцінного перекладу перекладачеві доводиться комбінувати ці прийоми.

При транскодуванні звукова та (або) графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. При цьому літерами мови може передаватись вся форма, або більша її частина (в такому випадку говорять про адаптивне транскодування). Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання у вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми.

Описовий спосіб перекладу використовується як у випадку відсутності відповідного за значенням терміна в рідній мові, так і при поясненні його значення у словнику. Спосіб опису ефективний як для перекладу однокомпонентних, так і багатоконпонентних (складних) термінів. Для перекладу складних термінів здебільш використовують також спосіб калькування.

В деяких випадках перекладач змушений використовувати декілька способів передачі безеквівалентних термінів одночасно, зокрема супроводжувати калькування або транскодування описовим перекладом, поданим в дужках. Перевагою описового перекладу є те, що він найбільш точно передає значення іншомовного терміна, проте громіздкість

дескриптивного пояснення є тим суттєвим недоліком, який ускладнює процес усного спілкування.

Також варто зазначити, що вибір того чи іншого способу чи прийому перекладу англійських кредитно-банківських термінів залежить від цільової аудиторії. Так, спосіб калькування застосовують при перекладі для вузькоспеціалізованої аудиторії, а описовий переклад підходить для широкого кола читачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Теория языка. Вводный курс : учебное пособие для студ. филол. спец. высш. учеб. Заведений. Москва : Академия, 2004. 368 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. Москва : Высшая школа, 1959. 350 с.
3. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии. Москва : Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1957. 157 с.
4. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Москва : "Международные отношения", 1975. 240 с.
5. Борисова Л. И. Лексические трудности перевода научно-технической литературы с английского языка на русский. Москва : ВЦП, 2001. 135 с.
6. Виноградов В. В. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
7. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография : Изб. Труд. Москва : Наука, 1977. 312 с.
8. Винокур Г. О. "Говорящий и слушающий". Вариант речевого поведения. Москва : Наука, 2005. 172 с.
9. Гак В. Г. Асимметрия лингвистического знака и некоторые общие проблемы терминологии. *Семиотические проблемы языков науки, терминологии и информатики*. Москва: Добросвет, 1971. Ч. 1. С. 68–71.
10. Ганеев Б. Т. Язык : Учебное пособие. Уфа : Изд-во БГПУ, 2001. 272 с.

11. Герд А. С. Значение термина и научное знание. *Научно-техническая информация*. Москва : ВИНТИ, 1991. Сер. 2. Вып. 10. С. 1–4.
12. Герд А. С. Проблемы становления и унификации научной терминологии. *Вопросы языкознания*. Москва : Добросвет, 1971. № 1. С. 14–22.
13. Головин Б. Н. Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва : Наука, 1987. 104 с.
14. Гринев С. В. Введение в терминоведение. Москва : Московский лицей, 1993. 309 с.
15. Даниленко В. П. Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание. Свердловск : Изд-во Урал, ун-та, 1991. 155 с.
16. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва : Наука, 1977. 246 с.
17. Дьяков А. С. Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім "KM Academia", 2000. 218 с.
18. Земская Е. А. Язык как деятельность: Морфема. Слово. Речь. Москва : Языки славянской культуры (Studia philologica), 2004. 688 с.
19. Іванишин О. М. Структурні особливості та семантична диференціація термінів-словосполучень. *Лінгвістика*. Київ, 1996. № 109. С. 41–44.
20. Казакова Т. А. Практические основы перевода English – Russian. Учебное пособие. Санкт-Петербург : Лениздат; Издательство «Союз», 2002. 320 с.
21. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
21. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навч. посіб. Київ : ІНКOS, 2001. 290 с.

22. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1961. 83 с.
23. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва : ЭТС, 2003. 424с.
24. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высш. шк., 1990. 253 с.
25. Котелова И. З. Значение слова и его сочетаемость. Ленинград : Наука, 1975. 164 с.
26. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва : КомКнига, 2007. 284 с.
27. Лотте Д. С. Как работать над терминологией. Основы и методы. Москва : Наука, 1968. 119 с.
28. Мисик Л. В. Генезис та функціонування термінологічних словосполучень в англійській науковій юридичній літературі. *Іноземна філологія*. Львів, 1993. Вип. 105. С. 91–102.
29. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови. Харків : Основа, 1993. 255 с.
30. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация Москва : Наука, 2003. 215 с.
31. Новиков Л. А. Семантика русского языка : учебное пособие для филологических специальностей университетов. Москва : Высшая школа, 1982. 272 с.
32. Новикова Л. Н. Выявление стилеобразующих возможностей творческих элементов научного текста. *Теория и практика английской научной речи*. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2007. С. 27–36.
33. Панько Т. І. Від терміна до системи: Становлення марксистсько-ленінської політекономічної термінології у східнослов'янських мовах. Львів : Вища шк., 1979. 147 с.
34. Пиввуева Ю. В., Двойнина Е. В. Пособие по теории перевода (на английском материале). Москва : Филоматис, 2004. 304 с.

35. Реформатский А. А. Введение в языкознание: Учебное пособие для пер-х институтов. Москва : Наука, 1960. 431 с.
36. Скороходько Є. Ф. Термін у науковому тексті . Київ : Логос, 2006. 99 с.
37. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва : ЛИБРОКОМ, 2012. 248 с.
38. Табанакова В. Д. Понятие научно-технического термина и требования к его определению. *Термин и слово. Межвузовский сборник.* Омск : ОмГУ, 2001. С. 135–139.
39. Толикина Е. Н. Некоторые лингвистические проблемы изучения термина. *Лингвистические проблемы научно-технической терминологии.* Москва : Наука, 1970. С. 53–66.
40. Туровська Л. В. Абревіатури-неологізми в сучасній українській термінології. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи:* матеріали V Міжвуз. наук.-практ. конф. з проблем розвитку та функціонування державної мови (Київ, 6 лист. 2009 р.) Київ : Логос, 2009. С. 51–52.
41. Турчин В. В. Прагматика наукового терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2004. 226 с.
42. Achinstein P. On the meaning of scientific terms. *Journal of philosophy.* Cambridge : Cambridge University Press, 1964. Vol. 61. P. 497–509.
43. Felber H. The General Theory of Terminology and Terminography. *Inforterm series 7.* Munhen :Don Bosco Verlag, 1982. P. 17–34.
44. Jackendoff R. What is a concept. *Frames, fields, and contrasts: new essays in semantics and lexical organization.* London : The MIT Press, 1992. P. 191–209.
45. Kageura K. A preliminary investigation of the nature of frequency distributions of constituent elements of terms in terminology. *Terminology.* Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1997. Vol. 4. P. 199–203.

46. Leitchik V. M., Shelov S. D. Commensurability of Scientific Theories and Indeterminacy of Terminological Concepts. *Indeterminacy in Terminology and LSP*. – Moscow : Higher School Publishing House, 2007. P. 93–10.

47. Maurais J. Terminology and language planning. *Terminology : Applications in interdisciplinary communication*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1993. P. 112–125.

48. Pozzi M. The Terminological Definition: Conflicts Between Theory and Practice. *Language for Special Purposes: Perspectives for the New Millennium*. Tübingen : Narr, 2001. P. 272–281.

49. Shelov S. D. Terms, termability and knowledge. *Terminology Science & Research*. Moscow : Higher School Publishing House, 1990. P. 108–111.

50. Thomas P. Treatment of compound terminology entries. *Terminology*. Vienna : Termnet Publisher, 1992. P. 185–192.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

51. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 24.09.2020).

52. Англо-український словник-мінімум економічних термінів. URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/657/10/> (дата звернення: 18.10.2020).

53. Merriam-Webster Online: Dictionary and Thesaurus. URL: <http://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 15.10.2020).

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such a topical problem as the ways of translating of English financial terminology/

The object of the work can be defined as study of structural, semantic and functional features of English credit and banking terms and how they are translated into Ukrainian.

The main aim of the paper consists in comprehensive analysis of the linguistic nature of English credit and banking terms, and investigating how they are adequately translated into Ukrainian. It determined the accomplishment of such objectives as:

- to clarify and describe the function of financial terms;
- to explore the basic methods of morphological terminology;
- to examine the basic methods and techniques of translation of English credit and banking terms into Ukrainian.

Analysis of factual material allows researchers to believe that the semantic transformation of common words - is the main way of terminology. Analysis of credit and banking terminology system confirms the broad category of secondary reserves. Extending the semantics of words or, alternatively, narrowing specialization corresponds to one of the strategic trends of the language - saving means of linguistic expression, which in turn leads to the preservation of its basic lexical nucleus.

It is also worth noting that the choice of a particular depends on the target audience.

.Key-words: terms, terminology, transformations, transcoding, calcue, transposition.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, _____, студент(ка) _____ курсу,
форми навчання _____,
факультету _____,
спеціальність _____, освітньо-професійна програма
_____, адреса електронної
пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему

« _____
_____» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень,
що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений/ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є
ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою
Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї
системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____